

ALMAN MEDYASINDA MÜSLÜMAN KADIN ALGISI

Cemal TOSUN *

Öz

Alman medyasında, tüm Batı medyasında olduğu gibi, İslam konusuna sık sık yer verilir. Bu yer verililişin geçmişi, oldukça eskidir. Medyanın İslam'ı, dolayısıyla Müslümanları konu edinmesi, Batı insanının İslam ve Müslüman algısında belirleyici bir etkiye sahiptir. Yapılan araştırmalar, Batılı medyanın sunduğu İslam algısının, genellikle olumsuz olduğunu tespit etmektedir. Alman medyası ile ilgili tespitlerimiz de, bu yöndedir. Bu olumsuz algının önemli bir boyutunu ise, Müslüman kadın algısı oluşturmaktadır.

Alman medyasının halka sunduğu İslam/Müslüman kadını algısı nasıldır? Bu algının, genel İslam algısı içindeki yeri ve etkisi nedir? Bu algının kaynakları nelerdir? Bunlar, konumuz açısından önemli sorulardır. Makalede, bu sorulara cevap aranmıştır. bu süreçte; internet üzerinden yapılan aramalarla, konu ile ilgili yapılmış araştırmalar, kitap ve makaleler tespit edilmiş; Focus ve Der Spiegel gibi bazı dergilerin açık arşivleri taranmıştır. Araştırma sırasında, konu ile ilgili bazıları doktora tezi düzeyinde ciddi araştırmaların olduğu tespit edilmiş ve bu araştırmalardan yararlanma yoluna gidilmiştir.

Alman medyasının, İslam konusunda olduğu kadar, İslam'da kadın algısı konusunda da olumsuz nitelikler sunduğu tespit edilmiştir. Müslüman kadın algısının, olumsuz İslam algısı sunumu için de araç olarak kullanıldığı görölmüştür.

Anahtar Kelimeler: İslam'da Kadın, Müslüman Kadını, Medyada Kadın, İslam Algısı, Batı ve İslam, Almanya'da İslam

Abstract

Muslim Women's Perception in German Media

Islamic issues is often given place in German media as well as all Western media. The history of these issues is quite old. The median of Islam and the acquisition of issues has a decisive effect on the perceptions of Western people regarding

* Prof. Dr. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi Anabilim Dalı, cemal.tosun@diyinity.ankara.edu.tr

Islam and Muslims. Research conducted found that the present western media has commonly negative perceptions of Islam. Our evaluation of German media has identified the same perception. This negative perception is an important dimension to the perception of Muslim women.

What is the Islam/Muslim women perception that German media present to public? What is the place and impact of this perception in general Islamic perception? What are the sources of this perception? These are important questions in terms of our topic. This article will seek answers to these questions. In process of seeking answers, research has been made over the internet, studies done on the subject topic, books and articles have been identified, open archives of journals like Focus and Der Spiegel were scanned. During the study, various doctoral thesis on the subject were found to be of serious nature, therefore were encouraged to benefit from this research.

It has been found that German media provides negative qualities concerning women's perceptions of Islam as it does for Islam. It seems that Muslim women perceptions are used as a tool for presenting negative/unfavorable Islamic perception.

Key Words: Women in Islam, Women of Muslim, Women in Media, Islam Perception, West and Islam, Islam in German

Giriş

Medyanın gücü malumdur. Özellikle gündem belirlemede, kamuoyu oluşturmada, algı üretmede medya çok etkili bir güç ve araçtır. Medya bu gücünü dinler ve mensupları hakkında algı üretmede ve kamuoyu oluşturmada da kullanmaktadır. Medeniyetler çatışması söylem ve eylemlerinin belirginleştiği son 20 yıl içinde, özellikle 11 Eylül saldırıları akabinde, Batı medyasının İslam ve Müslüman algısı üzerinde, daha etkili olduğu söylenebilir. Müslüman kadını konusu, medyanın ele aldığı İslam ile ilgili konular arasında önemli yer tutmaktadır.

Bu makalede, Alman medyasında İslam/Müslüman kadını konusu ele alınmaktadır. Amaç; Alman medyasında İslam kadınına nasıl yer verildiğini, nasıl bir Müslüman kadını imajı çizildiğini ve bu imajın, genel İslam ve Müslüman algısı içindeki yerini tespit etmektir. Bu amaca ulaşabilmek için, öncelikle konu ile ilgili yapılmış araştırmalara başvurulmuştur. Yapılmış olan tezlerden, kitaplardan ve makalelerden yararlanılmıştır. Bunun yanında, internet üzerinden yapılan taramalarla ulaşılabilen açık medya kaynaklarından da istifade edilmiştir. Bu bağlamda, Der Spiegel ve Focus dergilerinin elektronik arşivlerinden yararlanılmıştır. Makale; literatüre dayalı, tarama modelinde, betimsel bir çalışmadır.

Alman Medyasında Genel İslam Algısı

Batı genelinde ve Almanya’da İslam algısının en önemli kaynağı, medyadır. Gerçi medyanın İslam haberlerinin okuyucu kitle üzerindeki etkisini tespitiye yönelik doğrudan bir araştırma yoktur; ama yine de Müslüman olmayanların İslam hakkındaki çoğu olumsuz görüşleri, medyanın İslam sunumuyla ilişkilendirilmektedir (Meier, 2011: 71-72). Medya, beklenileceği üzere, İslam’ı ve Müslümanları sadece bazı yönleriyle konu edinir. Bunlar da, daha çok zor ve olumsuz konulardır: İşsizlik, rekabet, uyum sorunları, fundamentalizm, şiddet vb. Esasen medyanın dinler ve dinlerarası ilişkiler konusundaki genel tutumu problemlidir (Pirner vd., 2011: 13). Bu problemliliği İslam konusunda daha belirgindir. Mesela ARD ve ZDF televizyonlarının bir buçuk yılda (2005-2006) toplam 133 yayında İslam’ı konu edindikleri, bunlarda %81’nin olumsuz içerikli olduğu tespit edilmiştir (Hafez vd., 2007).

Konu üzerinde doktora tezi hazırlayan Sabine Schiffer, Alman medyasının İslam ve Müslümanlar hakkındaki algısının, dünya üzerinde yaşayan Müslümanların, İslam anlayış ve yaşayışları arasında ayrım yapmaksızın, tüm Müslümanları kapsayacak şekilde genelleştirilmiş bir algı olduğuna işaret etmektedir. Schiffer’e göre, İslam’dan bahsedilirken, sanki tüm dünyada tek bir İslam anlayışı varmış gibi söz edilir. Müslümanlar söz konusu edilirken de, sanki tüm dünya Müslümanları, homojen bir dinî cemaatmiş gibi görülür ve gösterilir. İslam dünyası da homojen bir blok olarak değerlendirilir. Afganistan, İran, Malezya, Sudan, Türkiye, Suudi Arabistan, Yemen farkı yoktur. Bu homojen blok mensuplarının medyada sunulan özellikleri ise, olumsuzdur. Şu ve benzeri niteliklemlerle sunulmaktadır: Saldırgan, kadın düşmanı, geri ve gerici, tehlikeli ve tehditkâr (Schiffer, 2004: 3). Özellikle medya haberlerinin içerik analizleri, İslam’ın şiddet, çatışma ve uluslararası terör ile ilişkilendirilerek sunulduğunu göstermektedir (Meier, 2011: 72).

Medyada yer alan bu olumsuz İslam ve Müslüman algısı genellemesine, Alman halkında da rastlandığı, bilimsel araştırmalarla ortaya konulmuştur. 1997 yılında Arte televizyonunun yaptığı anket, katılımcıların %47’sinin İslam korkusuna sahip olduğunu göstermiştir (Naumann, (trz): 1; ayrıca bkz.: Gietz vd., 1994).

Yapılan araştırmalarda, medyadaki İslam algısının kaynaklarına dair tespit ve değerlendirmelere de rastlanmaktadır. Bu tespit ve değerlendirmelerden bazılarının göre; medyadaki olumsuz İslam ve Müslüman algısı, temelsiz ön yargılara ve genellemelere dayanmaktadır. Nitekim az sayıda da olsa bazı

medya yayınları, buna işaret etmektedir. Örneğin Thomas Naumann şöyle demektedir: “İslam söz konusu olduğunda, behemehâl başka ölçütler ortaya koymaktayız. Allah adına şiddet-fanatiklik ve radikallik, farklı inançlılara karşı hoşgörüsüzlük, kadınların ezilmesi- Avrupalı görüşe göre bunlar, İslam Dininin genetiğinde yer alıyor görülmektedir” (Naumann, (trz): 2). Schiffer de bu tür algının. İslam Dini ve kültürü hakkında somut bilgiye ve İslam ülkeleriyle ve dolayısıyla Müslümanlarla yaşanmış tecrübelerle dayanmadığını belirtmektedir (Schiffer, 2004: 4). Meier’in deyişiyle, esas tehlike de bu noktada ortaya çıkmaktadır: İslam ve Müslümanlar hakkında, medyanın sunduğu imajı test edecek bilgisi ve tecrübesi olmayan Alman insanı İslam ve Müslüman hakkında nasıl düşünecektir? (Meier, 2011: 72)

Esas itibarıyla Batıdaki olumsuz İslam algısının kökenlerinin, çok eskilere dayandığı ifade edilebilir. Bunu, Müslümanların, Hristiyanlarla ilk karşılaştıkları 7. Yüzyıla kadar götürülenler dahi bulunmaktadır (Pinn vd., 2010). Tarih içinde Müslümanları ve İslam’ı kötülemek için geliştirilen tüm Batılı söylemler, medya aracılığıyla muhafaza edilip taşınmakta ve özellikle kriz durumlarında canlandırılarak halka sunulmaktadır. Kudüs’ün, İstanbul’un, Endülüs’ün, Balkanların, Doğu ve Orta Avrupa’nın fetihleri, Viyana kuşatmaları vb. bu tarihi sürecin önemli olaylarıdır. Yakın geçmişin önemli olayları arasında ise; İran Devrimi ve Cezayir olayları gösterilir. Güncel açıdan en önemli olay ise, 11 Eylül saldırısı ve o günden bu yana dünyanın çeşitli yerlerinde meydana gelen; Madrid’de, Bali’de, Afganistan’da, Irak’ta, Suriye’de, Moskova tiyatrosunda, Belçika Hava Limanında vb. yaşanan bazı terör eylemleridir. Olumsuz İslam imajını besleyen faktörler arasında, doğu-batı blokları arasındaki soğuk savaştan sonra ileri sürülen medeniyetler çatışması sav ve söylemleri ve bunu benimseyenlerin politikaları da etkilidir.

Araştırmalar, Alman halkının önemli bir kısmının, İslam’ı ve Müslümanları tehlikeli ve tehdit olarak gördüğünü ortaya koymaktadır (Shiffer, 2004: 6; Flohr, 1991: 55-76’dan). Bu algının arkasında ise, medyanın sunduğu strotip tutumlara sebep olan İslam sunumları olduğu ileri sürülmektedir (Schiffer, 2004: 6-9).

Batılı Zihinlerdeki Müslüman Kadın Algısının Medyadaki Kökenleri

Batıda İslam kadını algısının kökenlerine dair Pinn&Meyer’in tespitleri ve değerlendirmeleri dikkat çekicidir. Bu tespitler ve değerlendirmeler özetle şöyledir:

Batılı zihinlerdeki (Doğulu) kadın imajının medyadaki ilk kaynağı olarak 18. ve 19. Yüzyıl seyahatnamelerinde, romanlarında, 1001 gece masallarında, opera parçalarında ve resimlerde konu edinilen harem kadınları gösterilmektedir. Saray odalarında, hamamlarda, eğlence anlarını yansıtan mekânlarda tasvir edilen, güzelleşip kendini beğendirmekten başka amacı yokmuş gibi gösterilen, giyinmemiş ya da tahrik edici giyinmiş kadın tasavvurları, Batı medyasının doğulu kadın algısının, günümüze kadar da kullanılan ilk aşaması olmuştur. Son yıllarda ise, Saddam Hüseyin'in karısı Saida gibi isimler üzerinden, modern doğulu kadın algısı imajı üretilmeye çalışılmıştır. Bu yeni doğulu kadın, bir yandan pasif ve erkeğine bağımlıdır; diğer yandan lüks yaşam tarzıyla kışkırtıcıdır. Ya da Prenses Lalla Fatma Zohra gibi elit tabakadan kadınların hayatları üzerinden, bir kadın imajı oluşturulmaya gidilmiştir. Bu kadınlar ise, okula/üniversiteye özel şoförü ile giden, özgür, bilinçli, ekonomik açıdan bağımsız, güzel giyimli, süslü tiplerdir (Pinn vd., 2010: 9).

Batı medyasının “harem kadını” ve “modern doğulu kadın” tiplerinde, Müslüman kadın algısı açısından ciddi olumsuzluklar vardır. Bununla birlikte, gelişen şartlar düşmanlaştırıcı bir yaklaşıma doğru gidildiğini göstermektedir.

Doğunun Batı karşısında politik ve ekonomik faktör olarak gelişmesi ve milyonlarca Müslümanın Avrupa ülkelerine işçi olarak göç etmeleri, beraberinde yeni yaklaşımları getirmiştir. Artık Batılının Doğulu kadın imajını, kışkırtıcı “harem kadını” ya da “modern doğulu prenses değil”, “fanatik eğilimli Müslüman kadın” ve “başörtülü Müslüman kadın” oluşturmaya başlamıştır.

İran devrimiyle birlikte, Batı basını, Müslüman kadını, çarşaflarıyla sokaklara dökülmüş, heyecanlı, protestocu kitleler ve ellerinde silah taşıyan eylemciler olarak göstermeye başlamıştır. Mesela TANGO dergisi “İSLAM-Fundamentalistler-Hepimiz İçin Tehlike mi?” başlığı ile haber yaparken, kapakta çarşafı, heyecanla bağırarak protestocu kadınlar vardır. Bu resim, militan bir dinin, Batılı şehirlere doğru hareket ettiğini sembolize etmiştir.

Bestseller olacak kadar ilgi gören yeni roman ve hikâyelerde de artık, lüks, şatafat içindeki Müslüman prensesler yerine, ezilen, aşağılanan ve bu durumlarından kurtulma mücadelesi veren kadın imajlarını ele alan konular

işlenilmeye başlanmıştır. Bu kitapların bir kısmında, Müslüman kadınların kendi kendilerini anlatımları, diğerlerinde ise bazı uzmanların, biraz da bilimsellik katarak oluşturdukları, Müslüman kadını üzerine anlatımları söz konusu iken; üçüncü bir grup eserde ise vakalar üzerinden gidilmiştir. Birinci gruba örnek olarak: Hanan al-Shaykh (1991) *Im Bann der High-Tech-Harems* ve Many Shirazy (1992) *Zerrissener Schleier*; ikincilerine örnek olarak: Juliette Mincez (1992) *Verschleiert*, Cheryl Benards ve Edit Schlaffers (1992) *Das Gewissen der Männer*, Alice Schwarzer (1992) *Krieg gegen die Frauen*; üçüncülerine ise: Freidoune Sahebjam (1992) *Die gesteinigte Frau*, roman olarak ise Tahar Ben Jelloun'un (1991) *Die Nacht der Unschuld* ve (1992) *Mit gesenktem Blick* isimli eserleri verilmektedir.

Bu ve benzeri romanlar, bilimsel kitaplar veya hikâyeler, Almanların zihinlerinde cahil, özgür olmayan, ezilmiş, kimsenin, özellikle de hemcinsleri Almanların beğenmediği pis işlerde çalışan bir Müslüman kadın imajı oluşmasına katkı sunmuştur. Müslüman kadının bu durumlarını eleştirel olarak ve iyileştirmeye yönelik ele alan bazı çalışmalar da, esasen söz konusu imajı doğrularak aynı imaj oluşumuna destek vermiştir.

Son yıllarda, İslam'da kadının yeri konusu, bir başka bakış açısı ile de medyada yer bulmaya başlamıştır: Çeşitli Müslüman ülkelerdeki farklı kadın hareketlerinin, ülkelerindeki ya da genelde İslam kadını üzerine yaptıkları çalışmalar, açıklamalar Alman medyasında yer almaya başlamıştır. Bu tür haber ve değerlendirmelere konu olan kadın hareketleri, İslam'da kadın konusunda aleyhte ve saldırgan olabildiği gibi, eleştirel ve iyileştirme amaçlı da olabilmektedir. Birinci gruba girenler daha çok olumsuz, yapıcı olmayan karakter göstermekte; Müslüman kadının durumu ile İslam'ın kadın algısını özdeşleştirip, topyekûn ret ve saldırı söz konusu olabilmektedir. İkinci gruba girenler ise, kadının durumu ile İslam'ın kadın hakkındaki tutumunun örtüşmediğini, Müslüman kadınının zor ve olumsuz durumunun yanlış ve yanlış yorum ve uygulamalara dayandığını, kadın bakış açısıyla yapılacak doğru yorumlamanın mevcut olumsuzluklara çare olacağını savunmaktadır. Medyada yer bulan bu iki yaklaşımın, sonuç itibarıyla, İslam kadınının durumunun olumsuzluğu tespitini öne çıkardığı için, daha çok olumsuz etkileri söz konusu olmaktadır. Çünkü Müslüman kadının durumu, İslam'daki kadın imajını doğru bir anlayışla düzeltmeyi hedeflese bile; Batı değerleriyle örtüşmeyen her yaklaşım, İslam'ı Müslüman kadını adeta Batılı zihinlerde kurban etmekte ve her hâlükârda tartışmanın nesnesi haline getirmektedir. İslam'da kadın ko-

nusuna yapılan eleştirel yaklaşımlar, ister İslami anlayış açısından, isterse Batılı değerler açısından yapılsın, sonuçta Batılı genel anlayışı doğrulama etkisi gösterebilmektedir. Böylece, eleştirilmeye sebep olan gelenekçi İslam kadını anlayışları ile İslamcı Feminist yaklaşımlar, Batılı zihinlerde aynı sonuca götürebilmektedir. Bu çerçevede özellikle örtünmenin anlamı konusundaki yaklaşımların da etkisi vardır.

Müslüman kadının örtünmesinin ne anlama geldiği, neyi sembolize ettiği konusunda yapılan spekülasyonlar da, Batı’da İslam kadını imajının oluşmasında etkilidir. Mesela Cheryl Benard’a göre çarşaf, “kadının kamusal alana ait olmadığını, kadınların, erkeklerin cinsel sapkınlıklarının sebebi olduğunu, dışarıda görünmelerinin sadece istisnai durumlar olduğunu sembolize eder” (Pinn vd., 2010: 24; Benard, 1987 II, 46’dan). Kimilerine göre ise örtü, kadının önceliğini ve onurunu temsil eder. Örtü, uzun süre doğulu gizemli kadını simgelerken, son yıllarda, kadının ezilmesinin sembolü olarak görülmeye başlanmıştır (Pinn vd., 2010: 24; Lutz, 1989: 55’ten).

Çoğunlukla tahsilsiz olan, ev kadını olan, çalışmayan ya da eğitim ve dil yeterlikleri yüzünden sadece basit ve herkesin çalışmak istemediği işlerde çalışan Müslüman Türk kadını, gelişen ve değişen şartlarda ilginç, farklı misafirler imajı yerine; cahil, gerici, tutucu, tehlikeli Müslüman kadını imajına kaynaklık ettirilmiştir. Okullardaki başörtü tartışmaları ve yasakları, kız çocuklarının beden derslerine ve özellikle yüzme derslerine katılmama istekleri ve mücadeleleri de burada rol oynamıştır. Müslümanların misafirlik dönemlerinde, ekonomik, politik ortak olma iddialarının bulunmadığı dönemde ilgiyle, merakla ve sempatiyle bakılan farklılıkları, değişen dünya şartlarıyla birlikte tehdit olarak algılanmaya başlamıştır. Özellikle 11 Eylül olayı arkasından yaşananlar bunu desteklemiştir.

İslam’da Kadını olumsuz gösterme ve kadın üzerinden İslam’ı olumsuzlama konusunda en iyi örneklerden biri, “Teslime Nesrin” olayıdır. Bangladeşli bir doktor ve yazar olan Nesrin, Alman basınında, 1993 sonlarından itibaren yer almaya başlamıştır. Bu yer alışı kullanılan dil, üslup ve kelimeler, İslam’ın kadına bakışı hakkında ve bunun üzerinden İslam hakkında olumsuz imaj oluşumunda etkisini göstermiştir (Pinn vd., 2010: 152-157). Almanya’da haberlere ve filmlere konu edilen ve Batılı değerleri açısından hoş görülemez Müslüman kız ve kadın olayları da bu noktada etkisini göstermiştir. Bu tür haberlerde, İslam’ı fanatizm ve radikalizm kelimeleriyle nitele-

me dikkati çeker. Kadın konusunda ise, kadınların ezilmesi kavramı ön plana çıkarılmaktadır.

Medyanın, Müslüman Kadın hakkındaki dayanakları arasında, bağlamından koparılmış, ayetler veya ayet parçacıkları da yer alır. 9. Surenin 36. Ayetinin “ Kâfirlerle topyekûn savaşın...” kesitinin alınıp devamındaki “onların size karşı topyekûn savaşmışları gibi” kısmını görmeden, Müslümanların her zaman Müslüman olmayanlara karşı savaşmayı emrettiğini iddia ve ilan etme örneğinde olduğu gibi, Müslümanlar ve Gayr-i Müslimler tarafından yapılan benzer kullanımlar söz konusudur.

İslam ve Müslüman Algısında Kadın Algısının Yeri

Batının İslam ve Müslüman algısını oluşturan olumsuz özellikler içinde öne çıkan hususlar arasında, kadın algısına yapılan vurgu dikkatleri çekmektedir. Şiddet, çatışma ve terör ilişkilendirmelerini, kadınları ezme takip etmektedir (Meier, 2011: 72). Olumsuz İslam algısı ve olumsuz Müslüman kadını algısı, adeta birbirini besler görünmektedir. Kadın hakkındaki stereotip tasavvurlar, olumsuz İslam ve Müslüman imajının önde gelenleri arasında yer alır. Medyanın İslam algısını oluşturan görseller arasında, iki unsur öne çıkar. Bunlardan bir sakallı erkek, diğeri ise başörtülü kadındır. Hatta bazı görsellerde, sakal ile başörtüsünün kombine edildiği de görülür (Örnek: Der Spiegel 25.02.2002: 172-174). Müslüman kadının örtüsü, Batılı için, İslam kültürünün başka/öteki oluşunun görünen özelliğidir, sembolüdür. (Bkz. Resim 2)

Kadın algısının oluşumunda medyanın rolü ve tutumu, genel olarak İslam ve Müslümanlar hakkındakinden farklı değildir. Yine sınırlıdır ve çoğu zor ve olumsuz konular ön plandadır. İşçi göçlerinden sonra medya, Müslüman kadını, öncelikle misafir işçi ve erkeklerin ezdiği bağımlı kimseler olarak sunmuştur. Bunu, olumsuz nitelermeler takip etmiştir. Özellikle de giyimiyle dindar imajı veren tüm Müslüman kadınlar, özgür değildir, aile bağımlıdır, eğitimsizdir ve gericidir şeklinde kategorize edilir. Müslüman kadını konusunda da, İslam genelinde olduğu gibi, tam bir genelleme hâkimdir. Ülkesi, eğitimi vb. fark etmez. Suudi Arabistan, Yemen, Cezayir ve Afganistan'daki Müslüman kadınlar arasında bir fark olduğu düşünülmez. “Çoğu Alman/Avrupalı, İslam ve İslam ülkelerinde hayat hakkında hiç bir şey bilmez; ama çarşaf altında ezilen, zavallı varlıklardan çok haberdardır” (Pinn vd., 2010: 5).

İslam kadını algısının oluşmasında ve bu algının İslam geneline transfer edilmesinde, medyadaki feminist eğilimli İslam karşıtlığı da önemli

rol oynamaktadır. Feminist hareketler -ki bunların önde gelenlerinden biri Alice Schwarzer olarak gösterilmektedir- zorla başörtüsü ve örtünme, zorla evlilik, erkek egemen ailede kadına baskı ve şiddet konularını öne çıkararak, Batılı değerler konusundaki endişelerine vurgu yapmakta ve İslam'ı ve Müslümanları, kadın imajı üzerinden kötülemektedirler (Bühl, 2010).

Müslüman kadın feministlerin, kendi toplumlarındaki kadın bakışlarından duydukları rahatsızlıkları ve bunlara karşı mücadelelerini anlatan girişimleri de, medyanın İslam'da kadın algısına hizmet eder duruma gelebilmektedir. Fas kökenli Hollandalı gazeteci Hasna El-Maroudi'nin, Faslı kadının durumunun giderek eskisinden daha kötüye gittiğini anlattığı yazısındaki şu ifadeleri, bu meyanda değerlendirilebilir: "Fas'ta kadın, bağımsız bir varlık değildir, o bir mülktür. Sadece bir erkeğin koruması altında yer alan bir kadın bu durumdan bir ölçüde uzaklaşır..." (Der Spiegel 02.03.2016)

Alman Medyasında Müslüman Kadın Tasavvuru

Batı algısında Müslüman kadını, olumsuz özelliklerle stereotipleştirilmiştir. Özellikle giyimiyle dindarlık işareti veren Müslüman kadın hakkındaki genelleştirme, yukarıda da belirtildiği gibi, özgür olmayan, aile bağımlı-yönetimli, eğitimsiz ve geri kalmış şeklindedir (Pinn vd. 2010: 2). Batı medyasında Müslüman kadın, örtünün altına sıkıştırılmış, gizlenmiş bir varlık gibi algılanır ve gösterilir. Örtünmüş kadın veya sadece "örtü", Batı medyasında İslam'ın sunumunda ön planda yer alır. Bu sunum ise, genelde iki türlü gerçekleşmektedir. Birincisi ve daha yaygın olanı Müslüman kadının ezilmişliği-ne vurgu yapmaktadır. İkincisi ise, Müslüman kadının veya onun üzerinden, İslam'ın tehlike ve tehdit oluşuna işaret etmektedir.

Birinci tür görsellerde örtünmüş Müslüman kadın ve örtü, İslam'daki baskının ve hürriyet karşıtlığının metaforu olarak kullanılır olmuştur. Örtü ve örtünme İslam hakkında bilgi verme yerine kullanılır hale gelmiştir. İslam ve Müslümanlar ile semboller ve/veya sembolleştirilmiş unsurlar üzerinden mücadele ediliyormuş gibi bir durumdan söz edilecek olursa -ki vardır- bazı Avrupa ülkelerinde minarelerin ve başörtüsünün yasaklanmasının esasen İslam'ı yasaklama şeklinde yorumlanması mümkündür.

Medya üzerinde gerçekleştirilen algı operasyonlarıyla, dünya üzerindeki tüm Müslüman kadınlar için bir stereotip oluşturulmaktadır. Bu kadın; zavallı, geri kalmış, ezilmiş Müslüman kadınıdır. Bu stereotip üzerinden de bir İslam imajı ortaya çıkarılmaktadır: *Kadınları zavallılaştırın,*

geri bırakan, ezen bir din. Tabii ki medyada Müslüman kadının böyle kurban edilmesine karşı çıkanlar da bulunmaktadır. Bununla birlikte, Schiffer'in de dediği gibi, ezilmiş zavallı Müslüman kadın stereotipi, Batı düşüncesi üzerindeki etkisini sürdürmektedir (83). Schiffer'in bu noktada şu tespiti önemlidir: Kadın hakkındaki bu Batılı tespitlerde, Batılı düşünme biçimi etkilidir. Batılı düşüncede toplumsal görünürlük güç ile eş değer görülmektedir. Kamusal görünürlüğü olmayan bir insan, güçsüz kabul edilmektedir. Batı insanı başka kültürlerde bu konunun başka türlü olabileceğini düşünememekte ve kabul etmemektedir. Meslek sahibi olmak da aynı şekilde değerlendirilebilmektedir (Schiffer: 83,84). Pinn&Meyer de Batılı'nın Müslüman kadın imajının önemli ölçüde Batılı değerlere ve duygulara dayandığını tespit etmektedir. Onlara göre Müslüman kadını, Avrupa medeniyeti karşıtlığının bir parçası olarak görülmektedir. Ona karşı duruş ise bir Alman Batılı kimliğinin korunmasına hizmet etmektedir (Pinn&Meyer: 9).

İkinci tür olan ve son yıllarda yaygınlaşan Müslüman kadın görsellerinde ise, yine örtülü olan kadının şiddet bağlantılı resmedildiği görülmektedir. Bu tür resimlere baktığımızda, kadının sadece İslam'da kadının negatif durumunu göstermek için değil, aynı zamanda İslam'ı negatif göstermek için de kullanıldığını görüyoruz. Başörtülü kadınının kaşının, kılıç şeklinde çizilmesi (Resim 1) (Der Spiegel, 1/1998), elinde demlikle çay sunacak gibi duran beyaz çarşaflı kadının, simsiyah gölgesinde çaydanlığın gölgesinin tabanca şeklinde gösterilmesi (Der Spiegel-Special 1998: 16,17), Kilise kulelerinin ön planda olduğu bir şehir resmi üzerinde, siyah çarşaflı kadın silüetinin bir cadı gibi uçuyor gösterilmesi, buna örnek olarak gösterilebilir (Der Spiegel-Special, 1998: 22,23). Bu tür resimlerde örtülülük, İslam'ı sembolize etmektedir; tabanca, kılıç, siyah renklilik ve cadı silüeti gibi öğeler ise, kötülüğü ve şiddeti temsil etmektedir. Bu görsellerde yer alan Batı-Hristiyan figürleri, İslam'ın Hristiyanlık için tehdit oluşturduğunu anlatmaktadır. Kadın resimleri de, aynı zamanda, Müslüman kadının istismar edildiğini görsel olarak anlatmaktadır. Resme ait yazılar ise, bu görsel anlatımı desteklemekte ve pekiştirmektedir.

Örtünme ile ilgili birçok haberde, resim ve anlatımların Müslüman kadın hakkında olumsuz algı yaratmaya müsait olduğu görülmektedir. Örneğin Focus dergisinin yaptığı haberde bir Müslüman kadının tüm vücudunu örten bir tesettür mayo ile havuza alınmadığı için yaptığı hukuki mücadele anlatılırken, resim ve anlatım, diğer müşterilerin korkacaklarını işlemektedir (Focus 16.04.2014). Yine aynı dergide (14.09.2013) Endonezyalı bir kadının

Miss-World yarışmalarını protesto edişî haber yapılırken, kullanılan resimler Müslüman kadını ve şiddeti bir arada göstermektedir.

Focus dergisi (10.11.2014) “Korkulacak bir İnanç” başlığı altında, İslam’ın bir Almanya sorunu haline geldiğini ve aşırı İslamcıların dayandıklarının çoğunun İslam’da gerçekten yer aldığını baş paragraf yaparken, “İslam kadınları ezmektedir” başlığı altında şunları yazmaktadır: “Bu hususta açıklamaya bile ihtiyaç yoktur. İslam dünyasının büyük bölümünde kadınlar ne toplumsal hayata katılabilir, ne mal-mülk edinebilir ne de istediği ile evelenebilir. Burka, Çarşaf veya Hicab giymek zorundadırlar. Namus yüzünden taşlanma ya da öldürülme, birçok Müslüman kadının varlığını tehdit etmektedir. İslami hocalar defaatle, batılı kadınların giyimleriyle tacize davetiye çıkardıklarını söylediler...”

Müslüman kadınların görünüş ve davranış tarzı olarak “Almanlarda” korku ve tehdit hisleri uyandırdığı iddia edilmektedir. Müslüman kadınların hiç güzel olmayan giyimleri ile kendi kendilerini izole edip kenara ittikleri, cinsiyet rolleri anlayışları ile kadın ve erkek, Alman ve Müslüman arasındaki normal ilişkiyi engellediği ileri sürülmektedir (Pinn vd., 2010: 9).

Sonuç

Alman medyasında sunulan İslam algısının olumsuz yönlerinin çokluğu, yapılan araştırmalarca tespit ve teyid edilmektedir. Şiddet, çatışma, fundamentalizm, terör vb. İslam’ın birlikte anıldığı olumsuz nitelermelerdir. İslam’ın bu şekilde nitelenmesinde, dünya üzerindeki farklı İslam anlayışları ve Müslümanlar arasında ayırım gözetilmeksizin yapılan bir genelleme hakimdir. Bu genellemeler de, bilgiye değil ön ve kalıp yargılara dayanmaktadır.

Alman basınının olumsuz İslam algısı sunumunda, Müslüman kadını ile ilgili olumsuz özellikler önemli yer tutmaktadır. Bu özellikler bir taraftan kadını ezme konusunda İslam’ı kötuleme şeklinde, diğer taraftan da Müslüman kadını kötüleme şeklinde kullanılmaktadır. Sunulan algıya göre; Müslüman kadın, eğitimsiz, özgürlüğü olmayan, ezilmiş, geri kalmış, mal-mülk edinemeyen, kötü ve pis işlerde çalışan, giyinmeyi bilmeyen ve bu tür özellikleri ile Batı değerlerine uymayan ve onlar açısından tehdit oluşturan bir varlıktır. Son yıllarda İslam ve terör ilişkilendirmelerinde örtülü kadın imajları kullanılarak, Müslüman kadını, aynı zamanda bir tehdit olarak da gösterilmeye başlanmıştır. 2016 yılbaşında Köln’de meydana gelen taciz olaylarından sonra,

Müslüman erkekler de Batı kadını açısından tehdit olarak gösterilir olmuş ve konu yeni boyutlar kazanmıştır.

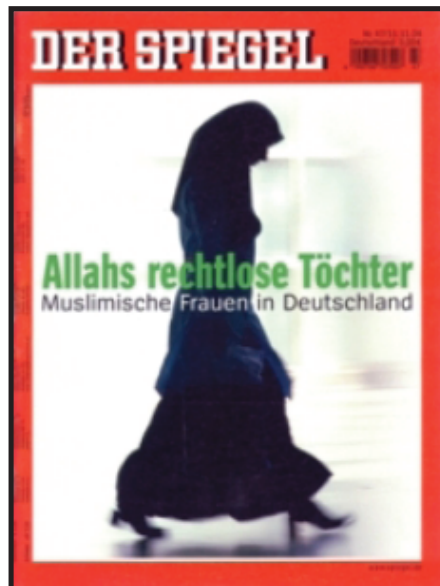
Alman medyasında, sayıca henüz az olsa da, İslam'ı ve Müslümanları, özellikle feminist yaklaşımlarla Müslüman kadını olumlu yönden ele alan yayımlara da rastlanmaktadır. Bununla birlikte gerek Müslüman gerekse Müslüman olmayan kişiler veya organizasyonlarca ele alınan ve Müslüman kadının ezilmişliğinden şikayet ederek modern Müslüman kadını savunan çalışmalar da -ister istemez- İslam ve Müslüman kadını hakkında olumsuz etkilerin yayılmasına ve pekiştirilmesine hizmet edebilmektedir. Çünkü bu çabalar da, var olduğu kabul edilen bir ezilmişlik üzerinden hareket etmektedir.

Alman Medyasında sunulan İslam ve Müslüman kadını algısının, ilişkilendirildiği tarihsel ve güncel olgu ve olaylar vardır. Bunların ön yargı ve kalıp yargı olarak etkisini sürdürmesinin önüne geçecek tedbirler şarttır. Bu konuda en önemli görev, yine medyaya düşmektedir. Siyaset ve eğitim, bu konuda fikir ve politika üretmelidir. Müslümanlara düşen ise, olumsuz algıları destekleyecek tutum ve davranışlardan uzak durmak ve iyi örnekler oluşturmaktır.

Ekler

resim 1

resim 2

Kaynaklar

- Bühl, Achim (2010). “Feminismus und Islamfeindlichkeit”. <http://www.agfriedensforschung.de/themen/Islam/feminismus.html> (25.03.2016)
- Der Spiegel-Special 1/1998, <http://www.spiegel.de/spiegel/spiegelspecial/index-1998-1.html>. (04.04.2016)
- El-Maroudi, Hasna, (2016). “Sexualität in Marokko: “Die Frau ist Eigentum” <http://www.spiegel.de/kultur/gesellschaft/marokko-die-frau-ist-kein-selbststaendiges-wesen-a1076170.html> (04.04.2016).
- Gietz, Karl-Peter (1994). “Das Bild des Islam auf der Strasse. Versuch einer Rezeptionsanalyse.” In: Medienprojekt Tübinger Religionswissenschaft (Hg.): *Islam in den Medien*. Gütersloch: Güterslocher Verlagshaus..
- Hafez, Kai & Richter, Carole (2007). “Das Islambild von ARD und ZDF”, in: *Aus Politik und Zeitgeschichte* 26-27. <http://www.bpb.de/apuz/30402/das-islambild-von-ard-und-zdf?p=all> (06.04.2016) .
- http://www.focus.de/fotos/eine-indonesische-muslima-protestiert-gegen-die-miss-world-wahlin_mid_1379495.html (22.03.2016)
- http://www.focus.de/fotos/eine-indonesische-muslima-protestiert-gegen-die-miss-world-wahlin_mid_1379495.html (05.04.2016)
- http://www.focus.de/politik/deutschland/muslima-will-klage-eineichen-ist-meine-pflichtkonstanzerin-will-nur-im-burkini-baden_id_3781001.html (04.04.2016)
- http://www.focus.de/wissen/mensch/religion/islam/titel-ein-glaube-zumfuerchten_id_4253558.html (23.03.2016)
- <http://www.spiegel.de/kultur/gesellschaft/marokko-die-frau-ist-kein-selbststaendiges-wesen-a1076170.html> (06.04.2016)
- Klonovsky, Michael (2014). “Ein Glaube zum Fürchten”. http://www.focus.de/wissen/mensch/religion/islam/titel-ein-glaube-zum_fuerchten_id_4253558.html (03.04.2016)
- Meier, Daniel (2011). “Auf der Suche nach der Positiven: Zur journalistischen Wahrnehmung des Islam zwischen streotyper Verunsicherung und notwendiger Kritik”, in (hg) Pirner, Manfred L.& Laehnemann, Johannes& Haussmann, Werner, *Medien-Macht und Religionen*. Berlin: EB Verlag: 71-77
- Naumann, Thomas (trz). *Feindbild Islam. Historische und Theologische Gründe einer europaischen Angst-gegenwaertige Herausforderungen*, http://www.uni-siegen.de/phil/evantheo/mitarbeiter/naumann/dokumente/feindbild_06_druckfsg.pdf (04.04.2016).
- Pinn, Irmgard&Wehner Marlies (2012). *Die Islamische Frau aus Westlicher Sicht*, Düsseldorf: Elektronik Baski.
- Pirner, Manfred L.&Laehnemann, Johannes (2011). “Medien-Macht und Religionen”. Perspektiven des 10. Nürnberger Forums, in (hg) Pirner, Manfred L.&

Laehnemann, Johannes& Haussmann, Werner, Medien-Macht und Religionen. Berlin: EB Verlag: 11-18.

- Schiffer, Sabine (2004). *Die Darstellung des Islams in der Presse*. Basılmamış, kitaplaştırılarak çoğaltılmış doktora tezi.